

Regionaal- ja põllumajandusministri (kuupäev digiallkirjas) käskkiri nr 35
„Programmide "Toiduohutus 2025-2028", „Biomajandus 2025-2028",
„Ühistransport 2025–2028“, „Regionaalareng 2025-2028“ ja
„Maa ja ruumiloome 2025-2028“ kinnitamine“

Lisa 7

REGIONAALARENGU programm 2025–2028

Sisukord

Programmi üldinfo.....	3
1. Sissejuhatus.....	4
2. Programmi eesmärk, mõõdikud ja rahastamiskava	5
3. Hetkeolukorra analüüs	7
4. Olulised tegevused	10
5. Programmi tegevused.....	11
5.1 Programmi tegevus - Regionaal- ja maaelupoliitika kujundamine ja rakendamine	11
5.2 Programmi tegevus - Kohalike omavalitsuste poliitika ja finantseerimine	17
6. Programmi juhtimiskorraldus	21
LISA 1. Programmi teenuste kirjeldus.....	21
LISA 2. Teenuste rahastamiskava	21

Programmi üldinfo

Programmi koostaja ja vastutaja	Regionaalarengu asekanstler
Programmi eelnõu valmimise aeg	1.06.2024
Vormi sisu kasutamise selgitus	Vormis toodud info on sisendiks riigi eelarvestrateegia (RES) ja riigieelarve seaduse (RE) protsessi koostamisele. Programmi eelnõu kohandatakse RES-ist ja RE-st lähtuvalt. Programmi kinnitab minister käskkirjaga.

Tulemusvaldkond	Elukeskkond, liikuvus ja merendus
Tulemusvaldkonna eesmärk	Eestis on kõigi vajadusi arvestav elukeskkond, liikuvuslahendused ning konkurentsivõimeline majandus.
Valdkonna arengukava/	
Programmi nimi	Regionaalarengu programm
Programmi eesmärk	Inimestel on kõikjal Eestis kättesaadavad tasuvad töökohad, kvaliteetsed avalikud teenused ja meeldiv elukeskkond.
Programmi periood	4 aastat (2025–2028)
Peavastutaja (ministeerium)	Regionaal- ja põllumajandusministeerium
Kaasvastutajad (oma valitsemisala asutused)	PRIA, METK

1. Sissejuhatus

Programmis kajastuvad tegevused, mis aitavad saavutada tulemusvaldkonna „Elukeskkond, liikuvus ja merendus“ eesmärgesid regionaalarengu valdkonnas.

Regionaalarengu programm hõlmab:

- 1) regionaal-, sealhulgas maaelupoliitika kujundamist ja rakendamist ja;
- 2) kohaliku omavalitsuse poliitika kujundamist ja regionaalhalduse koordineerimist.

Regionaalareng ning kohalike omavalitsuste poliitika on seotud lisaks tulemusvaldkonnale „Elukeskkond, liikuvus ja merendus“ ka tulemusvaldkonnaga „Põllumajandus ja kalandus“ ning kõigi teiste tulemusvaldkondade ja riigi arengut suunavate arengukavadega. Regionaalarengu programmi eesmärkide saavutamisele aitab kaasa muude programmide (transpordipoliitika, ettevõtluspoliitika jm) eesmärkide saavutamine ning vastupidi. Regionaalarengu programm hõlmab Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi valitsemisala regionaalarengule ja kohaliku omavalitsustele suunatud meetmeid ja tegevusi, kuid on väga tihedalt seotud ka teiste ministeeriumide ja haldusalade poliitikate kujundamise ja rakendamisega, mistõttu regionaalarengu programmi raames nõustatakse ka muude programmide regionaalselt tasakaalustatud elluviimine.

Regionaalarengu programm on vajalik riigi pikaajalise arengustrateegia „Eesti 2035“ horisontaalsete aluspõhimõtete elluviimiseks ja panustab peamiselt „majandus ja kliima“, „ruum ja liikuvus“ ning „riigivalitsemine“ valdkonna vajalike muutuste saavutamisse.

Programmi alusdokumendid:

- Üleriigiline planeering „Eesti 2035+“ ja üleriigiline planeering „Eesti 2050“
- Eesti pikaajaline strateegia „Eesti 2035“
- Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm 2023–2027;
- Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030;
- Eesti regionaalse arengu tegevuskava;
- Ühtekuuluvuspoliitika fondide partnerluslepe ja rakenduskava perioodiks 2021–2027 ning perioodi 2021–2027 Interreg programmide programmdokumendid;
- EL ühise põllumajanduspoliitika strateegiakava 2023–2027
- Maakondade arengustrateegiad ning kohalike omavalitsuste arengukavad.

Muudatused programmis:

Alates 2025. aastast kajastatakse maakasutuse ja maatoimingute ning ruumilise planeerimisega seotud teemad maa- ja ruumiloome programmis. Maa- ja ruumiloome valdkonnas toimuvad ümberkorraldused, mis muudavad valdkonna poliitikate planeerimise ja rakendamise terviklikuks.

2. Programmi eesmärk, mõõdikud ja rahastamiskava

Programmi eesmärk:

Inimestel on kõikjal Eestis kättesaadavad tasuvad töökohad, kvaliteetsed avalikud teenused ja meeldiv elukeskkond.

Mõõdik	Tegelik 2023	Sihttase 2025	Sihttase 2026	Sihttase 2027	Sihttase 2028	Sihttase 2035
Harju maakonna elanike osakaal Eesti rahvaarvust, %, <=	46,7%	46,8%	46,8%	46,8%	46,8%	46,8%
Väljaspool Harju maakonda loodud SKP osakaal Eesti SKPst (PPS alusel), %, >=	39,8% (2022)	40%	40%	40%	40%	40%
Kohaliku omavalitsuse institutsiooni usaldusväärsus elanike seas ¹ , %, >	54,3%	55%	56%	57%	58%	65%
KOV teenustega rahulolu ² , >	küsitlus üle aasta	61	62	62	63	66
Elukeskkonnaga rahulolu ³ , >	Küsitlus üle aasta	74	75	75	76	76
Maapiirkonna elanike vanuses 20-64, tööhõive määr ⁴ =>	80.5	80.7	80.8	80.9	81.2	82.5

Regionaalareng	2025	2026	2027	2028
Kulud	-182 982 465	-198 089 800	-169 262 694	-155 730 417
<i>Sh välistoetused ja kaasrahastus</i>	-141 462 707	-150 356 559	-119 138 714	-107 131 398
Investeeringud	-185 819	-84 814	-84 814	-84 814
Mitterahalised kulud	-193 797	-179 627	-179 627	-179 627

¹ [Surveys - Eurobarometer \(europa.eu\)](#), 3 aasta keskmine

² [Elanike rahulolu 2022 | Minuomavalitsus](#)

³ [Elanike rahulolu 2022 | Minuomavalitsus](#)

⁴ Tööhõive määr maalistes asutuspiirkondades, %, vanuserühm 20 kuni 64 aastat. Allikas: ESA, TKL01.

Programmi tegevus: Regionaal- ja maaelupoliitika kujundamine ja rakendamine				
Kulud	-152 359 578	-143 538 077	-105 870 501	-92 769 570
<i>Sh välistoetused ja kaasrahastus</i>	-125 991 358	-120 794 438	-83 560 310	-70 304 010
Investeeringud	-185 819	-84 814	-84 814	-84 814
Mitterahalised kulud	-171 127	-156 957	-156 957	-156 957
Programmi tegevus: Kohalike omavalitsuste poliitika ja finantseerimine				
Kulud	-30 622 888	-54 551 724	-63 392 193	-62 960 847
<i>Sh välistoetused ja kaasrahastus</i>	-15 471 349	-29 562 121	-35 578 404	-36 827 388
Investeeringud	0	0	0	0
Mitterahalised kulud	-22 670	-22 670	-22 670	-22 670

Programmi tegevuse „Regionaal- ja maaelupoliitika kujundamine ja rakendamine“ kulude eelarvest valdav osa antakse toetustena regionaalsete erinevuste ühtlustamiseks ning maapiirkondade arendamiseks, et väheneks piirkondade ebahühtlane areng, rakendades muuhulgas piirkondade eripäradest tulenevat potentsiaali. Nendeks sihipärasteks tegevusteks ja paremaks regionaal- ja maaelupoliitika elluviimiseks eraldatakse nii siseriiklikke kui ka Euroopa Liidu toetusi ning seiratakse valdkonnapoliitikate mõju regionaalarengule. Lisainfot kodulehelt: <https://agri.ee/regionaalareng-planeeringud/regionaalareng-ja-poliitika/regionaalpoliitika-kujundamine> ja <https://www.agri.ee/maaelu-pollumajandus-toiduturg/maaelu-maettevotlus-maakasutus>.

3. Hetkeolukorra analüüs

Arvestades Eesti territooriumi väiksust on Eesti-sisesed piirkondlikud erinevused ülejäänud ELi ja OECD riikidega võrdluses suured. Viimati, 2023. aastal valminud regionaalse arengu tegevuskava seire ülevaate põhjal on piirkondade vahelised erisused püsinud suured või jätkanud kasvutrendi eelkõige SKPs ja ettevõtlusarengu näitajates ning elanike sissetulekutes ja vaesuses. Suurem piirkondlik ebavõrdsus ilmneb ka mitmetes rahvatervise näitajates ning rahulolus kohalike omavalitsuste juhtimise ja arenguga. Piirkondlik areng on polariseerunud eriti selgepiirilistelt suuremate linnapiirkondade ning nendest kaugemale jäävate hõreasustusega maapiirkondade võrdluses. Väljaspool Harju maakonda loodud SKP osakaal Eesti SKP-s oli 2022. aastal 39,8%. Harju maakonna elanike osakaal Eesti rahvaarvust oli 2024. aastal 47%, mis on viimasel 5 aastal kasvanud keskel läbi 0,3-0,5 %-punkti võrra aasta kohta. Rahvastiku pealinnaregiooni koondumine on lähiminevikus (2001-2021) olnud OECD riikide võrdluses Eestis üks kõige jõulisemaid (rahvaarvu kasv 14,9%, samal ajal kui ülejäänud Eestis kahanenud 16,5%). Samuti on rahvastiku vananemise riigi sisesed erinevused pealinnaregiooni ääremaalisemate maapiirkondade vahel OECD analüüside põhjal Eestis ühed silmatorkavamad. Siiski on viimastel aastatel olnud piirkonniti märgata üksikuid positiivseid arenguid ka väljaspool kahte suuremat linnapiirkonda, kus rahvastik on näiteks rände arvelt mõnel viimasel aastal kasvanud - nt Hiiu, Saare, Pärnu maakonnas ning ka mõnes maalises asustuspiirkonnas.

Eesti maapiirkondades elab praeguseks ligikaudu kolmandik Eesti elanikest ning hinnanguliselt tegutseb ka kolmandik ettevõtetest. Kui Eesti rahvaarv oli 2024. aastal 3,5% võrra suurem kui 4 aastat varem, siis maapiirkonna elanike arv on aastatel 2020-23 Statistikaameti andmetel 3448 inimese võrra kahanenud. Siiski on pärast 2022. aastat maapiirkondade rahvaarvus toimunud Statistikaameti andmetel nihe kasvu suunas. Rahvaarvu märkimisväärsem kasv on viimasel 4 aastal olnud jätkuvalt Harjumaal (+6,8%) ja Tartumaal (+7,3%), kus eelkõige kasvavad linnalähedased piirkonnad. Seevastu 5 maakonnas Kagu-Eestis, Jõgevamaal ja Lääne-Eesti saarmaakondades on rahvastik samal ajal kahanenud koguni üle 3%. 2023. aastal oli vanuses 20-64 maapiirkonna elanike tööhõivemäär 80,5%. Võrreldes eelmise aastaga kasvas tööhõivemäär 0,2 protsendipunkti. Nelja eelneva aasta võrdluses on kasv olnud üle 5 protsendipunkti võrra.

Üldise rahvastiku vananemise tõttu kestab ka olukord, kus tööturul vanuse tõttu välja langevate inimeste arv maapiirkonnas on tunduvalt suurem kui sinna sisenevate noorte arv. Kui linnalises asustuspiirkonnas 20-40-aastaste elanike arvu osatähtsus sama vanusegrupi üldarvus kasvab, siis maalises asustuspiirkonnas see selgelt kahaneb.

Haldusreformi eesmärk oli suuremate ja tugevamate omavalitsuste loomine. Haldusterritoriaalse reformi järel on **järgmiseks oluliseks väljakutseks omavalitsuste otsustusõiguse suurendamine ja selleks riigilt kohalikule tasandile täiendavate ülesannete üleandmine ning seeläbi omavalitsuste tulubaasi suurendamine.**

Haldusreformi elluviimisega on loodud eeldusi arenguhüppe saavutamiseks omavalitsuste võimekuses, teenused on kättesaadavad ja muutunud kvaliteetsemaks. Sellegipoolest on kohalike omavalitsuste võimekus ebaühtlane. Väiksemates omavalitsustes ei ole võimalik tagada kõiki vajalikke kompetentse piisaval tasemel. Omavalitsuste jätkuvaks tugevdamiseks ja teenuste osutamise võimekuse parandamiseks saab üheks meetmeks olla kohalike omavalitsuste edaspidine ühinemine, mis võiks olla vabatahtlik ja mida saaks toetada ühinemistoetuse taastamisega. Ühinemistoetuse taastamise eesmärk on soodustada KOVide võimekuse kasvu ja jätkuvat halduskorralduse ajakohastamist.

Näha on **piirkondlike erinevusi omavalitsuse teenuste osutamises**. Minuomavalitsuse veebilehe hindamise järgi on väljaspool Harjumaad KOVide teenuste olukord nõrgem. KOV teenustega rahulolus on 2022. a hinnangute põhjal⁵ eri piirkondade kõrgeim rahulolu Harjumaal (keskmiselt 65,5 punkti 100-st) ja Tartumaal (62,3 punkti), samas sellest tunduvalt madalamaks jääb rahulolu Ida-Virumaal, Valga-, Põlva- ja Jõgevamaal (vahemikus 49–52 punkti). Sarnased piirkondlikud erinevused on ka rahulolus koduomavalitsuse juhtimise muutusega viimasel kolmel aastal, mille osas on inimesed kõige rahulolevamad Harju-, Võru- ja Lääne-Virumaal (51–59 punkti) ja kõige rahulolematumad Järva-, Ida-Viru-, Põlva-, Valga- ja Jõgevamaal (alla 40 punkti 100-st). Kohaliku omavalitsuse institutsiooni usaldusväärsus elanike seas 2021-2023. aasta keskmisena oli 54,33%, mis on alla Euroopa Liidu sama perioodi keskmise 55,67%. Kohalike omavalitsuste usaldus elanike seas on viimastel aastatel langenud. Perioodi 2018-2020 keskmine näitaja oli 59%.

Kohalike omavalitsuste finantsautonoomia on OECD riikide seas kõige madalam. Finantsautonoomia jaguneb tulu- ja kuluautonoomiaks. Tuluautonoomia näitab võimalusi ise makse ja tasusid kehtestada. Väga madal tuluautonoomia on oluline riskitegur KOVide eduka toimimise tagamisel. Peamiseks puuduseks on KOVide piiratud võimalus ressursse jaotada vastavalt kohapealsetele vajadustele ja olukorrale. Uuringute kohaselt töötavad KOVid kõige tõhusamalt siis, kui elanikud maksavad kohalike teenuste eest läbi kohalike maksude ja tasude. Tuluautonoomia suurendab avalikku vastutust pakutavate teenuse osas, kuna võimaldab leida tasakaalu avalike teenuste soovide ja selle eest makstavate maksude vahel. Tuluautonoomia parandamiseks on Riigikokku esitatud maamaksu seaduse muutmise eelnõu, mis suurendab hüppeliselt KOV autonoomiat maamaksu määramisel. Lisaks on plaanis laiendada KOV-de võimalusi kohalike makse kehtestada ning laiendada omavalitsuste õigusi haridusvaldkonna arvlemisel.

Kuluautonoomia näitab õigust oma eelarve vahendite kasutamise üle ise otsustada, sisuliselt mitte-sihtotstarbelisuste tulude osakaalu. 2024. aastal suunati kolm sihtotstarbelist toetust (asendushooldus, matusetootus, pikaajaline hooldus) KOV tulubaasi. Täiendavalt võiks vähendada ka teiste sihtotstarbeliste toetuste osakaalu nende tulubaasi suunamise arvelt.

Erinevatest uuringutest ja raportitest⁶ on tulnud välja, et **KOV-id panustavad ettevõtluskeskkonna arengusse ebaühtlaselt**. Esineb palju positiivseid praktikaid, kuid ettevõtluskeskkonna arendamine ei ole üldreeglinas süsteemne ning tervikpildina läbimõeldud. Analüüsid⁷, ettevõtjate küsitlused on peamise kitsaskohana välja toonud asjaolu, et KOV-id ei saa töökohtade loomisest otsest tulu. Tulumaksu jaotus on elukohapõhine, kohalike maksude kehtestamise võimalused piiratud ning muud ettevõtlusest mõjutatud maksud (ettevõtte tulumaks, käibemaks, aktsiisid) laekuvad riigieelarvesse. Kui KOVidele anda osa nt juriidilise isiku tulumaksust töökohtade järgi, see võiks suurendada huvi tegeleda ettevõtlusele soodsa toimekeskkonna loomisega.

Eestit iseloomustab võrreldes Põhjamaadega vähene detsentraliseeritus. Eesti omavalitsuste osakaal valitsussektori kuludes on poole väiksem (25%) kui meile eeskujuks olevates Põhjamaades (valdavalt 40% ja rohkem) või teistes OECD riikides. Regionaalarengu programmis on seatud eesmärgiks, et kohalike omavalitsuste tulude osakaal valitsussektorist oleks kasvav, enam kui 25%. 2023.a oli osakaal 24,9%.

⁵ [Elanike rahulolu 2022 | Minuomavalitsus](#)

⁶ Riigikontrolli audit „Kohalike omavalitsuste roll ettevõtluse edendamisel“ (2020); OÜ Geomedia uuring „Kohaliku omavalitsuse kasu ettevõtlust ja ettevõtluskeskkonda arendavatest teguritest“ (2020)

⁷ Riigikontroll, Kaubandus- ja Tööstuskoda, Geomedia jt

Valdkonnapoliitikate regionaalse mõju koordineerimisel on puudujääke. Eeltoodud regionaalse arengu suundumustest tulenevalt vajab lisatähelepanu poliitikasekkumiste kavandamine regionaalsete erisuste vähendamiseks, eriti ettevõtluse arengu- ja konkurentsivõime, ettevõtlusarenguks vajamineva tööjõu kättesaadavuse, inimeste hõives osalemise, kohalike omavalitsuste haldus- ja arendusvõimekuse ning rahvatervise valdkonnas. Tasakaalustatud regionaalarengu saavutamiseks on vaja, et ministriumid suunaksid teadlikumalt oma tegevuse mõju regionaalarengule.

Muuhulgas on pikaajalises strateegias "Eesti 2035" käsitletud regionaalsete arenguvajaduste lahendamiseks tegelik praktika välja kujunemata, sh puuduvad kesksed suunised valdkonnapoliitikate regionaalarengu mõju suunamiseks, seiremõdikute piirkondlike andmete analüüsiks ning oluliste piirkondlike erisuste püsimise korral valdkonna arengukavade ja programmide eesmärgipüstituste ning tegevuste muutmiseks, et toetada ühtlasemat regionaalarengut. Sealhulgas peaksid kesksed suunised regionaalarengu mõju suunamiseks arvestama, et kui probleem või lahendus mõjutab maapiirkondi, siis avalduva mõju paremaks hindamiseks tuleb lähtuda maaeluga arvestamise juhendist⁸.

Nii Eesti piirkondade edukus kui ka riigi terviklik areng sõltuvad üha enam meie aegruumilisest ja funktsionaalsest seotusest ning koostööst Euroopa muude piirkondade ja tuumaladega. Interreg koostööprogrammid aitavad Eesti piirkondadel ja organisatsioonidel kasvatada oma haldussuutlikkust, vahetada kogemusi ja teadmisi üle Euroopa erinevates poliitikavaldkondades ning võimaldavad koostöös lahendada riigipiire ületavaid väljakutseid. 20. aasta jooksul on Eesti piirkondadesse investeeritud üle 300 mln eurot, üle 1000 koostööprojekti osales üle 2000 Eesti partnerorganisatsiooni. 2021-2027 perioodi programmid on aktiivses elluviimise faasis. 2024. aastal on alustatud uue 2028+ perioodi ettevalmistamisega nii programmide kui ELi tasandil.

Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2021–2027 regionaaltoetuste ettevalmistamine on olnud plaanitust mõnevõrra hilisem, kuid kõige suuremate eelarvetega meetmete ettevalmistused õnnestus 2022. aastal valdavalt lõpule viia ning 2024. aasta novembri seisuga on rakendatavate meetmete kõik toetuse andmise tingimused kinnitatud ning meetmete taotlusvoorud avatud. 96% regionaaltoetustest on kavas kasutusele võtta avatud taotlusvoorudes.

Postside valdkond on viimastel aastatel oluliselt muutunud. Edastatud postisaadetise koguarv langes 2023. aastal 11,3% võrra peamiselt perioodika saadetiste mahu ja otsepostiteenuste mahu languse tõttu. Postituru kogukäive langes aastaga 6,9% võrra. Enim langesid kullerpostiteenused, kirisaadetise edastamine ja perioodika, mille käive langes tulenevalt vähenenud mahust. Universaalne postiteenus (UPT) maht, mis on Ülemaailmse Postikonventsiooni ja postidirektiivi kohaselt kohustuslik teenus ja mida täna osutab Eesti Post, langes 2023. aastal võrreldes eelneva aastaga 16,9%. Lähiaastatel tuleb lahendada UPT jätkusuutlikkuse küsimus.

⁸ [Maaeluga arvestamine | Regionaal- ja Põllumajandusministeerium \(agri.ee\)](#)

4. Olulised tegevused

Prioriteet	Valdkonnapoliitikate regionaalse mõju hindamise kontseptsiooni, abivahendite ja koostöömudeli arendamine.
Milles seisneb väljakutse?	Valdkonnapoliitikate regionaalse ja maapiirkondadele kohalduva mõju koordineerimisel on puudujääke.
Olulisemad tegevused 2025. aastal	Piirkondlike arenguerinevuste suundumuste regulaarne analüüsimine ning nende pinnalt regionaalpoliitiliste põhifookuste defineerimine. Regionaalsete põhifookustega arvestamise süsteemi väljatöötamine ja juurutamine teistes asjaomastes valdkonnapoliitikates (mh õigusaktides).

Prioriteet	Majanduskasvu ja -arengupiirkondade kontseptsiooni väljatöötamine.
Milles seisneb väljakutse?	Kohaliku omavalitsuse rolli ettevõtluskeskkonna arendamisel tuleb suurendada.
Olulisemad tegevused 2025. aastal	Lõuna- ja Kesk-Eestis sõlmitud regionaalsete arengulepete pilootprojektide pinnalt üle-eestilise kontseptsiooni väljatöötamine, mille eesmärgiks on piirkondade majanduse arengu ja ettevõtluse edendamine piirkondlike arengu ja ettevõtlusorganisatsioonide, omavalitsuste ja keskvalitsuse koostöös. Lõuna- ja Kesk-Eesti arengulepete tegevuste rakendamine.

Prioriteet	Regionaalarengule suunatud toetuste mahu ja mõju suurendamine töökohtade ja kvaliteetsete avalike teenuste kättesaadavusele vähemarenenud piirkondades.
Milles seisneb väljakutse?	Valdkondlike toetusmeetmete regionaalne mõju on väike.
Olulisemad tegevused 2025. aastal	Käivitunud on EL Ühtekuuluvuspoliitika ja ühise põllumajanduspoliitika (ÜPP) toetusmeetmed ja alanud 2028+ finantsperioodi ettevalmistused. Oluline on tagada nii valdkonnapoliitiliste kui regionaaltoetuste jõudmine vähemarenenud piirkondadesse, et ka seal tekiks tasuvad töökohad ja kvaliteetsed avalikud teenused.

Prioriteet	Postside valdkonna korralduse reformimine.
Milles seisneb väljakutse?	Kvaliteetsele postiteenusele ja perioodilistele väljaannetele ligipääsu tagamine võrdsetel tingimustel kõikjal Eestis.
Olulisemad tegevused 2025. aastal	Universaalse postiteenuse kontseptsiooni uuendamine ja postiseaduse muutmine, tagamaks kvaliteetne ja jätkusuutlik universaalne postiteenus kõikjal Eestis.

Prioriteet	Kohalike omavalitsuste võimekuse tõstmine: tulevikuteenused, finantsautonoomia ja tulubaasi suurendamine.
Milles seisneb väljakutse?	Kohalike omavalitsuste finantsautonoomia on OECD riikide seas kõige madalam.
Olulisemad tegevused 2025. aastal	Töötada välja tuleviku omavalitsuse kontseptsioon, samuti vastavad õigusloome algatused, et muuta KOV tulubaas paindlikumaks ja jätkusuutlikumaks.

5. Programmi tegevused

5.1 Programmi tegevus - Regionaal- ja maaelupoliitika kujundamine ja rakendamine

Meetmete kirjelduses kasutatud sümbolite tähendused: Väljakutsed; Uuringud ja analüüsid; Projektid; IT-arendused; Koolitused; Pidevad tegevused

Programmi tegevus 1	Regionaal- ja maaelupoliitika kujundamine ja rakendamine				
Tegevuse eesmärk:	Üle Eesti ühtlasem areng, kus ettevõtlus, inimeste elujärg ja -keskkond areneb eri piirkondade vahel tasakaalustatumalt.				
Tegevuse mõõdikud	2023 (tegelik)	2025 (sihtase)	2026 (sihtase)	2027 (sihtase)	2028 (sihtase)
Maakondade SKP kasv (15/15, kõigis maakondades)⁹	15/15 (2022)	15	15	15	15

⁹ SKP elaniku kohta väljaspool Harjumaad, jooksevhindades PPS alusel, muutus võrdluses eelneva aastaga

Maapiirkonna SKP elaniku kohta (Eurostat)¹⁰ >	20 100 (2022)	21 000	21 200	21 300	21 500
Keskiste sissetulekute¹¹ kasv kõigis maakondades suurem kui THI muutus (15/15), %	6/15 (THI=9,2%)	15/15	15/15	15/15	15/15
Maapiirkonnas elavate noorte vanuses 21–40 osatähtsus sama vanusegrupi noorte üldarvus, %¹² =>	26,17	27,76	27,76	27,76	27,76

Väljakutsed, tegevused ja oodatavad tulemused

Väljakutsed:

 Eesti-sisesed piirkondlikud erinevused on riigi tervikliku arengu ja inimeste üle-Eesti ühtlasema heaolu vaatenurgast jätkuvalt peamisi pikaajalisi strateegilisi väljakutseid Eesti arengus. Ühtlasema arengu tagamine on väljakutseks eriti Tallinna ja Tartu linnapiirkondade ning suuremate keskustest kaugemale jäävate maapiirkondade ja Eesti ELi idapiiri regioonide võrdluses. Piirkonniti ebahõltsa arengu väljakutse vajab lahendamist regionaalarengu (toetus)meetmete ja valdkonnapoliitika sekkumiste regionaalse mõju tugevama suunamise koostöös.

 Selgelt joonistuvad piirkondlike arenguerisuste taustal välja **maapiirkondade pikemajajalised arenguväljakutsed**. Erilist tähelepanu vajavad nt inimeste keskmisest madalamad sissetulekud, tööjõu ja noorte arvu kahanemine ning hea palgaga töökohtade nappus maapiirkondades.

 Valdkonnapoliitika regionaalse ja maapiirkondadele kohalduva mõju koordineerimisel on puudujääke. Tasakaalustatud regionaalarengu saavutamiseks on vaja, et ministriumid kaaluksid ja suunaksid teadlikult oma tegevuse mõju regionaalarengule ja maapiirkondadele. Välja kujunemata on toimiv praktika pikaajalises strateegias "Eesti 2035" käsitletud regionaalsete arenguvajaduste lahendamiseks, mõõdikute piirkondlike erisuste alusel valdkonna arengukavade ja programmide eesmärgipüstituse täpsustamiseks ning strateegia Vabariigi Valitsuse tegevuskavas kokku lepitud tegevuste elluviimiseks valdkondlike programmide alusel.

 Välisvahendite toetusmeetmete regionaalse mõju suurendamiseks on 2021–2027 perioodiks loodud vajalikud õiguslikud ja arengudokumentidest lähtuvad eeldused, kuid tuge ja suunamist vajab ministriumite ametnike ning rakendusüksuste töötajate valmisolek ja oskus otstarbekalt ja mõjusalt siduda valdkonnapoliitilisi ning regionaalpoliitilisi eesmärgi. Sageli ollakse küll teadlik oma

¹⁰ Eestis loetakse Eurostat metoodika kohaselt selle näitaja puhul maapiirkonnaks kõiki maakondi, v.a Harjumaa

¹¹ elanike aastakeskmine ekvivalentnetosissetuleku (ST14) aastane kasv protsentides, võrrelduna tarbijahinna indeksi aastase muutusega.

¹² Maapiirkonnas elavate noorte osakaal võrreldes kogu Eesti noortega, %, vanused 21 kuni 40 aastat. Allikas: ESA, RV0240.

valdkonna regionaalsetest erisustest, kuid ei nähta enda tegevusel seoseid nende tekkimise ega leevendamisega.

 Tulenevalt Eesti kapitalituru iseloomust, **ei ole väikese ja keskmise suurusega ettevõtjatel piisavat ligipääsu alternatiivsetele rahastusallikatele**, eriti väljaspool elavama majandusega piirkondi. Krediidiasutuste vahendatav laenuraha on raskesti kättesaadav olukorras, kus tagatise väärtus pole piisav ja rahavood on ebastabiilsed. Sellest tulenevalt on vaja parandada tagastamatu abi toetusmeetmete kõrval kindlustada ka ettevõtlus- ja eluasemelaenude parem kättesaadavus ning riiklikud laenugarantii mehhanismid turuõrkepiirkondades.

 Elektroonilise side leviku ning inimeste mitmepaikselsuse ja liikumismustrite muutuste taustal on vaja kindlustada ka **kohustuslike postiteenuste majanduslik jätkusuutlikkus ja tagada teenuste kvaliteet igal pool Eestis**.

 Üleriigiliste regionaalse arengu suundumuste taustal vajab erilist tähelepanu jätkuvalt **Ida-Virumaa ja Kagu-Eesti areng**. Ida-Virumaa ja Kagu-Eesti tegevuskavade seireprotsessis tuli muuhulgas esile vajadus ministeeriumitel rohkem tähelepanu pöörata sellele, et riigi toetusmeetmetest jõuaks proportsionaalne osa nendes piirkondadesse, toetada elanike sinna elama asumist muudest piirkondadest, tagada piirkonnas kaasaegse (üüri)elamufondi parem kättesaadavus ning kiirendada Ukraina sõjapõgenike integreerimist tavaellu, et saavutada seeläbi nende suurem panus eelkõige Ida-Virumaa arengusse. Venemaa sõjalise agressiooni tõttu Ukrainas kaotati Interreg ELi välispiiri programm, mis oli oluliseks investeerimisallikaks ning piiriregionide arengu toetajaks. Lahenduste pakkumine välispiiri regioonide keerulisele sotsiaal-majandusliku seisundile ning piirkondade vastupidavus on fookuses mitme ELi ja Interreg programmide raames algatud projektis ning on ka üheks prioriteediks uue ÜKP ettevalmistamisel.

Tegevused:

 Piirkondliku arengu toetamise vajaduste väljaselgitamine ja põhimõtete kujundamine ja regionaalarengu toetusmeetmete väljatöötamine.

 Valdkonnapoliitikaid elluviivate õigusaktide ning strateegiadokumentide eelnõude regionaalarengule ja maapiirkondadele avalduvate mõjudega arvestamise jälgimine ning koostajate nõustamine mõjude varasema ja sisulisema arvestamise soodustamiseks. Osalemine valdkondlike strateegiliste dokumentide koostamisel, et tagada piirkonniti erinevate arenguvajaduste ja -väljakutsetega parem arvestamine.

 Valdkonnapoliitikate sekkumiste koordineerimine ja nõustamine nende mõju tugevdamiseks regionaalse arengu tasakaalustamisele.

 Regionaalse arengu tegevuskava (integreerituna Ida-Virumaa ja Kagu-Eesti tegevuskavadega) elluviimise seire ühildatuna pikaajalise strateegia "Eesti 2035" regionaalsete sihtide ja muutuste edenemise seirega ning selle põhjal ettepanekute tegemine valdkonnaministeeriumite tegevuste regionaalarengut tasakaalustava mõju tugevdamiseks.

 Euroopa Liidu 2021–2027 perioodi struktuurivahendite ning taaste- ja vastupidavusrahastu meetmete ettevalmistamisel eelnõude koostajate juhendamine ja nõustamine toetuste regionaalsete mõjude teadlikuks suunamiseks nii eelnõude koostamisel, sekkumiste uuendamisel kui nende tulemuslikkuse hindamisel kogu rakendusperioodi jooksul. Koostöös teiste

ettevõtlusmeetmete eest vastutavate ministriumitega tagamine, et vähemalt 40% Nutikam Eesti ja Rohelisem Eesti ettevõtlustoetustest jõuaks väljapoole Tallinna ja Tartu piirkondi.

! 2024. aastal käivitusid EL ja Eesti tasandil ettevalmistused 2028+ struktuuritoetuste perioodi rakendamiseks.

🌐 2025. aastal jätkame Interreg programmide elluviimisega.

! Tulenevalt riigieelarve kärbetest on 2025. aastal vajalik vaadata üle kõigi riigieelarveliste regionaalarengu programmide sisu ja mõju ning uuendada programme ja nende rakendusstruktuure. Uuendatud riigieelarveliste toetusmeetmeid on kavas rakendada 2026-2028. Hiljemalt 2028. aasta sügiseks vaadatakse regulaarse ülevaatuse käigus uuesti üle kõigi programmide eesmärgid, eelarvejaotus ja otsustakse programmide jätkumine ja lisandumine aktuaalsetest regionaalarengu väljakutsetest lähtuvalt järgmiseks neljakaastaseks perioodiks.

🌐 Maakondlike arendusorganisatsioonide nõustamine maakonna arengustrateegia koostamisel ja elluviimisel. Maakonna arengustrateegiate regulaarse uuendamise järgmine tähtaeg seaduses on 2027. I kvartal.

🌐 Võrgustikutegevused maakondlike arendusorganisatsioonide, suuremate linnade arendusjuhtide, kohalike omavalitsuste arendusjuhtide omavahelise kogemuste vahetuse soodustamiseks ning teabe jagamiseks.

👥 Kesksetl korraldatud koolitus- ja arendustegevused maakondliku ja kohaliku tasandi arendusvõimekuse parandamiseks, ekspert- ja rakkerühmade ellukutsumine riigi ja KOVide ühiste väljakutsete lahendamiseks. 2025. aastal algavad ruumiloome elukaart käsitlevad koolitused KOV planeerimisspetsialistidele, samuti on kohalike omavalitsuste arengukavade ning maakonna arengustrateegiate uuendamise vajadust silmas pidades kavas arengu kavandamise töötoad. **2025. aastal algab maakondlike arenduskeskuste ettevõtluskonsultantide koolitusprogramm ning tehakse ettevalmistused KOV juhtide arenguprogrammi käivitamiseks 2026. aastal.** Kavas on käivitada KOV koostöömudelite arendamiseks rakkerühm ministriumite, ELVLi, omavalitsuste ja nende ühisorganisatsioonide, valdkonna huvirühmade ning ekspertide osalusel.

🌐 Osalemine rahvusvahelistes koostöövõrgustikes ning regionaalarengu valdkonna EL-i ja OECD töörühmade tegevuses. ÜPP võrgustiku tegevuse peamine eesmärk uuel perioodil on parandada ÜPP 2023–2027 rakendamise kvaliteeti, suurendada sidusrühmade kaasatust, teavitada laiemat üldsust ja võimalikke kasusaajaid ÜPP poliitikast ning aidata kaasa uuendusmeelsuse edendamisele põllumajanduses, toidu tootmises, metsanduses ja maapiirkonnas. Maaeluvõrgustiku eesmärkide elluviimiseks kogutakse, koondatakse ja levitatakse häid tavasid, võrgustikutöö ja uudsete lähenemiste näiteid, aidatakse otsida koostööpartnereid ning osaletakse innovatsioonialases võrgustikutöös. Lisaks sellele on oluline roll ka avalikkuse teavitamisel ja informeerimisel.

Vajaduspõhised statistikapäringud ja analüüsid regionaalarengu suundumiste seireks ning vajadusel ettepanekute tegemine riikliku regionaalstatistika tootmise täiendamiseks.

Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2021-2027 piirkondliku elu- ja ettevõtluskeskkonna meetmete tulemuslikkuse hindamine (2025-2026).

Piirkondliku arendustegevuse ja regionaalse ettevõtluse toetamine

Piirkondade elu- ja ettevõtluskeskkonna meetmeid rahastatakse Euroopa Liidu ühtekuuluvuspoliitika ja ühise põllumajanduspoliitika vahenditest, taaste- ja vastupidavusrahastusest (RRF), Moderniseerimisfondist ja riigieelarvest. Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi ülesandeks on toetusmeetmete kavandamine, toetuse andmise tingimuste kujundamine ning elluviimise ja tulemuste seire. Toetusmeetmete rakendamisel on peamiseks partneriks Riigi Tugiteenuste Keskus ja PRIA, kes täidavad enamiku meetmete puhul rakendusüksuse rolli. Lisaks Riigi Tugiteenuste Keskusele ja PRIAle võivad rakendusüksuseks olla mõnel juhul ka maakondlikud arendusorganisatsioonid, maakondlikud arenduskeskused või muud partnerid vastavalt toetuse spetsiifikale sh Maaelu Edendamise SA (MES).

Toetusmeetmed piirkondade elu- ja ettevõtluskeskkonna arendamiseks 2025. aastal on:

- toetused kohaliku omavalitsuse hoonete energiasäästu edendamiseks (kasvuhoonegaaside kvootide müügi vahendid, Moderniseerimisfond);
- maakondliku arendustegevuse toetus ühiselt täidetavatele ülesannetele ning maakondlike arenduskeskuste tegevustoetus;
- toetus maakonna arengustrateegiate elluviimiseks;
- toetus hajaasustuse majapidamistele (hajaasustuse programm);
- toetus kohaliku omaalgatuse edendamiseks (kohaliku omaalgatuse programm);
- väikesaarte programm;
- Ida-Virumaa programm;
- Kagu-Eesti programm kolme maakonna ühiste prioriteetide toetamiseks;
- toetus Setomaa ja Peipsiveere piirkonna elujõulisuse suurendamiseks;
- toetus VKEde konkurentsivõime tugevdamiseks Kagu-Eestis (ERF);
- toetus ettevõtluskeskkonna ja maakondlike teenusvõrgustike arendamiseks (ERF);
- toetus maakondlikele arenduskeskustele nõustamisteenuse pakkumisel ja VKEde võimekuse kasvatamisel (ERF);
- toetus avalike teenuste ümberkorraldamiseks ja linnaruumi arendamiseks (ERF);
- toetus kohaliku ja piirkondliku arendustegevust toetavatele uuringutele, ekspertiisidele ja pilootprojektidele (ERF);
- toetus Ida-Virumaa linnapiirkondade arendamiseks (ERF);
- toetus suuremates linnapiirkondades nutikate lahenduste toetamiseks (ERF);

- toetus KOVide investeeringutele jalgratta- ja/või jalgteedesse (RRF, Ühtekuuluvusfond);
- toetus õiglast üleminekut võimaldavatele piirkondlikele algatustele Ida-Virumaal (õiglast ülemineku fond, ÖÜF);
- toetus Ida-Viru KOV investeeringutele ülemineku mõjude leevendamiseks (ÖÜF);
- toetus KOVidele tuuleenergia kasutuselevõtu kiirendamiseks (RePowerEU);
- toetus kohaliku algatuse toetamiseks ehk LEADER programm (EAFRD);
- toetus maapiirkonnas uute töökohtade lisandumiseks eelduste loomiseks rakendatakse maapiirkonnas tegutsevate ettevõtjate konkurentsivõime tugevdamisele suunatud investeeringutoetust ja finantsinstrumente (EAFRD);
- eelduste loomiseks innovaatiliste ja arengule suunatud ettevõtete osakaalu suurendamiseks maapiirkonnas rakendatakse ettevõtluskeskkonna arendamise toetust (EAFRD).

Piiriülese koostöö toetamine

Kohaliku, regionaalse ja riikliku tasandi piiriülest koostööd toetatakse põhiliselt Euroopa territoriaalse koostöö programmide kaudu, mis rahastatakse ERFi vahenditest.

! Eesti osaleb seitsmes Euroopa territoriaalse koostöö ehk **Interreg programmis**, mille raames toetatakse koostööd:

- piiriüleselt: Euroopa Liidus - Eesti-Läti, Kesk-Läänemere programmid
- riikide vahel: Läänemere piirkonna programm;
- piirkondade vahel: Interreg Euroopa, URBACT, ESPON, INTERACT programmid.

! Perioodil 2021-2027 jätkavad kõik **seitse Interreg programmi**. 2024. a novembri seisuga on kohustustega kaetud u 80% programmide vahenditest..

Interreg programme viivad ellu koostöös teiste riikidega erinevates riikides asuvad institutsioonid. Programmi otsused langetatakse konsensuslikult seirekomiteedes, mille liikmeteks on erinevad ministriumid, regioonid (omavalitsusliitude esindajad) ja sotsiaal-majanduslikud partnerid (nt Eesti Kaubandus-Tööstuskoda ja Eesti Vabaühenduste Liit).

Eesti-Läti programmi ja Eesti ELi välispiiri programmi rakendamise eest vastutab Eesti riik ning nende programmide korraldusasutus ja tehnilised sekretariaadid asuvad Riigi Tugiteenuste Keskuses. Eesti ELi välispiiri programm on sulgemise faasis.

Finantskontrolli teostamine projektipartnerite üle on iga programmis osaleva riigi kohustus. Kontrolli läbimine on eelduseks programmide vahendite väljamaksmiseks Eesti toetuse saajatele. Eestis täidab finantskontrolli funktsiooni Riigi Tugiteenuste Keskus.

Postside korraldamine

Maapiirkonnas perioodiliste väljaannete kohale toimetamise dotatsioon on vajalik tagamaks kõigile Eesti elanikele võrdsed tingimused, sõltumata elukohast ning majanduslikust sissetulekust. Kuigi perioodiliste väljaannete mahud on aasta aastal vähenenud, on oluline tagada väljaannete

kättesaadavus nõrgematele sihtrühmadele, kellel puudub ligipääs muudele infoallikatele või kes jätkuvalt kasutavad paberväljaandeid.

! Postiseaduse muutmine, mille eesmärgiks on tagada kvaliteetne ja jätkusuutlik postiteenus kõikjal Eestis.

! 2025. aastal toimub 28. Ülemaailmse Postiliidu kongress Dubais.

Tulemus: Kõikide Eesti piirkondade arengueeldused on majanduskasvuks kasutatud, mida näitab SKP ning keskmiste sissetulekute kasv igas piirkonnas ning kõigis piirkondades pidevalt paranev elukvaliteeti tõstvate hüvede kättesaadavus. Saavutatakse riigi arengudokumentides määratud regionaalse arengu eesmärgid. Regionaalmeetmete rakendamisel on võimalikult suur mõju regionaalpoliitika eesmärkide saavutamisele ning meetmete abil saavutatakse mahajäänud arengupiirkondade areng.

5.2 Programmi tegevus - Kohalike omavalitsuste poliitika ja finantseerimine

Programmi tegevus 2	Kohalike omavalitsuste poliitika ja finantseerimine				
Tegevuse eesmärk:	Võimekas, elanikele kvaliteetseid teenuseid tagav, finantsiliselt kestlik kohalik tasand ja toimiv kohaliku omavalitsuse korraldus				
Tegevuse mõõdikud	2023* (tegelik)	2025 (sihtase)	2026 (sihtase)	2027 (sihtase)	2028 (sihtase)
KOV teenustega rahulolu piirkondlikud erinevused: KOV teenustega rahulolu näitaja 10% kõrgeima ja 10% madalaima hinnanguga KOV-de vahe¹³, <=	Küsitlus üle aasta	25	25	25	25
Elukeskkonnaga rahulolu piirkondlikud erinevused: 10% kõrgeima ja 10% madalaima hinnanguga KOVide vahe¹⁴, <=	Küsitlus üle aasta	15	15	15	15
Teenusvaldkondade osakaal, milles vähemalt 90% KOVidest saavutab vähemalt taseme 3 (9 skaala)¹⁵, %	28% (5 valdkonda 18-st)	35	40	40	40
Kohalike omavalitsuste tulude osakaal valitsussektorist¹⁶, %	24,9%	25	25	25	25

¹³[Elanike rahulolu 2022 | Minuomavalitsus](#)

¹⁴[Elanike rahulolu 2022 | Minuomavalitsus](#)

¹⁵[Avaleht | Minuomavalitsus](#)

¹⁶ Statistikaamet

Riigieelarvest KOV-de sihtotstarbeliste toetuste (sh toetusfond) osakaal KOV-de põhitegevuse tuludest, %	26,3%	23%	18%	18%	18%
Tasandusfondi mittesaavate KOVide ja tasandusfondi saavate KOVide põhitulu (tulumaks ja maamaks) elaniku kohta erinevus kordades	1,28	1,26	1,25	1,24	1,23
Finantsraskustes KOV-de arv	0	0	0	0	0

Väljakutsed, tegevused ja oodatavad tulemused

Väljakutsed:

 Eesti riigi vähene detsentraliseeritus võrreldes Põhjamaadega. Eesti omavalitsuste osakaal valitsussektori kuludes on poole väiksem (24%) kui meile eeskujuks olevates Põhjamaades (valdavalt 40% ja rohkem) või teistes OECD riikides. Haldusreformi eesmärk oli suuremate ja tugevamate omavalitsuste loomine. Haldusterritoriaalse reformi järel on järgmiseks oluliseks väljakutseks omavalitsuste otsustusõiguse suurendamine ja selleks riigilt kohalikule tasandile täiendavate ülesannete üleandmine ning seeläbi omavalitsuste tulubaasi suurendamine.

 Kohalike omavalitsuste vähene koostöö teenuste osutamisel ja regionaalses arendustegevuses. Kuigi haldusreformi tulemusena omavalitsuste haldusterritooriumid suurenesid, on meil jätkuvalt omavalitsuslikke ülesandeid, mida oleks mõistlik täita omavalitsuste koostöös – näiteks erivajadustega laste haridus, teatud sotsiaal- ja haridusteenused jne. Kohalike omavalitsuste enda rahaline panus ühiselt täidetavate ülesannete täitmiseks on vähene, olulisel määral sõltutakse riigilt laekuvast maakondliku arendustegevuse toetusest. Lisaks peab suurenema üleriigilise omavalitsusliidu roll kohalike omavalitsuste IT- ja personaliarenduste koordineerimisel ja muude keskselt omavalitsustele pakutavate toetavate tegevuste korraldamisel.

 Suurendada tuleb kohaliku omavalitsuse rolli ettevõtluskeskkonna arendamisel. Selleks, et tagada riigi ühtlane majanduslik areng ning elanike heaolu ka väljaspool Harjumaad, on oluline laiendada kohalike omavalitsuste motivatsiooni ja tegevusi ettevõtluskeskkonna arendamisel.

 Kohaliku omavalitsuse valmidus kaasas käia ühiskonna ja riigi arengust tulenevate väljakutsetega, näiteks teenuste tagamine arvestades inimeste kasvavat mobiilsust, asümmeetrilise detsentraliseerimise rakendatavus Eesti õigusruumis, kohaliku demokraatia ja juhtimise uued väljakutsed, rohepööre. See eeldab pikemas perspektiivis nii omavalitsuste demokraatliku olemuse, teenuste tagamise kui ka territoriaalsuse ümbermõtestamist.

 Kohalike omavalitsuste võimekus on ebaühtlane. Väiksemates omavalitsustes ei ole võimalik tagada kõiki vajalikke kompetentse piisaval tasemel. Omavalitsuste jätkuvaks tugevdamiseks ja teenuste osutamise võimekuse parandamiseks saab üheks meetmeks olla kohalike omavalitsuste edaspidine **vabatahtlik ühinemine**. Vabatahtlikku ühinemist toetaks omal algatusel ühinevatele omavalitsustele riikliku ühinemistoetuse taastamine.

 Kohalike omavalitsuste finantsautonoomia on OECD riikide seas kõige madalam. Väga madal finantsautonoomia on oluline riskitegur KOVide eduka toimimise tagamisel. Peamiseks puuduseks on piiratud võimalus KOVidel jaotada ressursse vastavalt kohapealsetele vajadustele ja olukorrale. Uuringute kohaselt töötavad KOVid kõige tõhusamalt siis, kui elanikud maksavad kohalike teenuste eest läbi kohalike maksude ja tasude. Finantsautonoomia suurendab avalikku vastutust pakutavate teenuse osas, kuna võimaldab leida tasakaalu avalike teenuste soovide ja selle eest makstavate maksude vahel.

Tegevused:

Kohaliku omavalitsuse ja regionaalhalduse poliitika kujundamine

Eesmärgiks on võimekas, elanikele kvaliteetseid teenuseid tagav, finantsiliselt kestlik kohalik tasand ja toimiv kohaliku omavalitsuse korraldus.

 Toetada **detsentraliseerimise** pikaajalises plaanis kavandatud tegevuste elluviimist.

 Soodustada ja toetada **KOV koostöös ülesannete täitmist** (toetusmeetmed, juhendid jms), sh suurendada Eesti Linnade ja Valdade Liidu rolli KOV koostöö arendamisel.

 Kujundada kohaliku ja regionaalse mõjuga **valdkondlike poliitikate koordinatsioonimehhanismid** regionaalsel tasandil.

 Tagada **regulaarne andmete uuendamine** (sh KOVide küsitlus ja elanike rahulolu uuring¹⁷) minuomavalitsus.ee veebilehel. Arendada rakendust edasi, muutes selle igapäevaseks tööriistaks kohalike omavalitsuste teenuste arendamisel, omavalitsuste ülesannetega seotud poliitika kujundamisel ning siduda omavalitsuste rahastamine teenustasemetega.

 Taotleda vahendeid ja valmistada ette regulatsioon kohalike **omavalitsuste vabatahtlike ühinemiste toetamiseks**;

 Koordineerida ministeeriumite vahelise **KOV inimvara arendamise** võrgustiku tegevust ja tegevuskava elluviimist;

 Uuendada **kohaliku omavalitsuse korralduse seadust**.

 Koostada **KOV tulevikustsenaariumid** aastaks 2035;

 Viia ellu **regionaalsete arengulepete ja regionaalsete nõukogude pilootprojektis** kokkulepitud tegevused ning koostada lahendus regionaaltasandi tuleviku osas;

 Suurendada **kohalike omavalitsuste finantsautonoomiat** ülesannete täitmise tõhususe ja kvaliteedi parandamiseks,

- andes sihtotstarbelised toetused kohalike omavalitsuste tulubaasi ja jaotades vahendid tulumaksu ja tasandusfondi kaudu.
- suurendades maksuautonoomiat maade hindamise läbiviimise, kohalike maksude osakaalu suurendamise ja üksikisiku tulumaksu protsendi määramise õiguse kaudu.

¹⁷ Elanike rahulolu uuringu metoodika muudatuse tõttu viiakse uuring läbi 2022 teisel poolaastal ning andmed selguvad 2022. aasta lõpuks/2023. aasta alguseks.

 Leppida kokku võimalused **kohalike omavalitsuste motivatsiooni tõstmiseks ettevõtluskeskkonna arendamisel** juriidilise isiku tulumaksust osa jaotamisega töökohtade arvu järgi KOVis ja kohaliku kasu instrumentidele õigusliku aluse andmisega.

 Edasi arendada **omavalitsuste finantsjuhtimist**, sh regulatsioonide muutmist, liikumaks tulemuspõhise, huvigruppe kaasava ning läbipaistva eelarvestamise poole.

 Seirata **kohalike omavalitsuste finantsolukorda** ja hinnata finantssuutlikkust omavalitsuste finantsilise jätkusuutlikkuse tagamiseks.

Tulemus:

- Eestis on võimekas ja hästi korraldatud, kohalikele elanikkonnale kvaliteetseid teenuseid tagav kohalik tasand, mida usaldab üle 60% elanikest.
- Eestis on finantsiliselt kestlik kohalik tasand, kus finantsinformatsioon on läbipaistev ning finantsraskustes KOVe ei ole.

6. Programmi juhtimiskorraldus

Regionaalarengu programmi juhib regionaalarengu asekanstler. Programmijuhi ülesanne on programmi koostamise ja uuendamise eestvedamine, elluviimise ja seire koordineerimine. Valdkonna eest vastutav minister kinnitab programmi pärast riigieelarve vastuvõtmist Riigikogus. Iga lõppenud aasta kohta koostatakse programmi tulemusaruanne, mis on sisendiks tulemusvaldkonna „Elukeskkond, liikuvus ja merendus“ tulemusaruandesse.

LISA 1. Programmi teenuste kirjeldus

Programmi tegevus 1. Regionaalpoliitika, piirkondade ja piiriülese koostöö areng

Programmi tegevuse eesmärged aitavad saavutada oma teenuste kaudu ReM poliitika kujundamisega, PRIA toetuse maksimisega ja METK maaelu võrgustiku teenuste osutamisega. ReM kujundab regionaalpoliitikat, postisideteenust ja piiriülese koostöö meetmeid. PRIA kaudu on võimalik taotleda mitmekesistamise meetme ja LEADER projektidele toetusi. RTK kaudu makstakse välja enamiku teiste regionaalarengu programmi toetusmeetmete projektitoetused.

Programmi tegevus 2. Kohalike omavalitsuste poliitika ja finantseerimine

Programmi tegevuse eesmärkide saavutamiseks kujundab ReM kohalike omavalitsuste finantseerimise ja finantsjuhtimise ning kohaliku omavalitsuse ja regionaalhalduse poliitikat.

LISA 2. Teenuste rahastamiskava

Teenuste rahastamiskava	2025	2026	2027	2028
Elukeskkond, liikuvus ja merendus tulemusvaldkond	-182 982 465	-198 089 800	-169 262 694	-155 730 417
Regionaalarengu programm	-182 982 465	-198 089 800	-169 262 694	-155 730 417
Regionaalarengu meede	-182 982 465	-198 089 800	-169 262 694	-155 730 417
Kohalike omavalitsuste poliitika ja finantseerimine programmi tegevus	-30 622 888	-54 551 724	-63 392 193	-62 960 847
Kohalike omavalitsuste finantseerimise ja finantsjuhtimise poliitika kujundamine teenus	-696 706	-642 579	-535 602	-537 115
Kohaliku omavalitsuse ja regionaalhalduse poliitika kujundamine teenus	-29 926 182	-53 909 145	-62 856 591	-62 423 733
Regionaal- ja maaelu poliitika kujundamine ja rakendamine programmi tegevus	-152 359 578	-143 538 077	-105 870 501	-92 769 570
Maaelu toetuste andmine teenus	-42 257 960	-28 520 102	-30 520 774	-30 520 774
Maaeluvõrgustiku teenused teenus	-432 015	-424 941	-424 941	-424 941
Piiriülese koostöö toetamine teenus ¹⁸	-11 279 179	-4 841 659	-4 393 352	-4 407 789

¹⁸ Kajastab ainult Interreg Eesti-Läti ja Eesti ELi välispiiri programmi toetusi.

Piirkondliku arendustegevuse ja regionaalse ettevõtluse toetamine teenus	-92 083 340	-103 503 719	-64 428 433	-51 380 171
Postside korraldamine teenus	-1 656 931	-1 657 643	-1 657 703	-1 657 703
Regionaal-ja maaelupoliitika kujundamine teenus	-4 650 153	-4 590 012	-4 445 297	-4 378 191